

УДК 159.9:351.741

Наталія Юрїївна ЯРЕМА,

*провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
психологічного забезпечення*

*Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ),
кандидат психологічних наук;*

Ігор Іванович ПАМПУРА,

*старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
психологічного забезпечення*

Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ)

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Україна переживає чергову історичну епоху, яка характеризується кризами політичної та економічної систем, суттєвими змінами законодавчої бази, реорганізацією державного самоврядування, соціально-економічною перебудовою. Всі ці процеси не можуть не відобразитися на психологічному стані громадян, їх фізичному здоров'ї, матеріально-фінансовому благополуччі, що призводить до переорієнтації життєвих цінностей і установок, зміни уявлень про соціально допустиму поведінку. Особливо гостро ці тенденції впливають на підростаюче покоління. Враховуючи зазначені тенденції, питання отримання працівниками Національної поліції України, що працюють з дітьми та підлітками спеціальних психолого-педагогічних знань набувають особливого значення.

Напружена, нестійка соціальна і економічна ситуація, яка склалася в останні роки в Україні, зумовлює зростання відхилень різного роду в особистісному розвитку і поведінці дітей та підлітків. Серед них особливе занепокоєння викликають не лише прогресуюча відчуженість, підвищена тривожність неповнолітніх, а й збільшення проявів цинізму, жорстокості, агресивності. Така ситуація, безумовно, впливає на чинники, що зумовлюють злочинність неповнолітніх, зокрема, розвиток криміналізації підлітків.

В підлітковому середовищі все більше розповсюджуються такі види злочинів, які раніше були притаманні, в основному, дорослим: торгівля зброєю і наркотиками, розбійні напади, посягання на життя і здоров'я з використанням тортур, кіберзлочинність та ін.

Не можна не погодитись з думкою В.М. Оржеховської, що правопорушення, здійснені неповнолітніми, – це небезпечні соціальні явища, оскільки, по-перше, негативно впливають на формування особистості; по-друге, завдають значної шкоди суспільству через втрату трудових ресурсів; по-третє, відіграють значну роль у формуванні рецидивної злочинності [2, с. 60].

Аналіз наукової літератури засвідчує, що першопричиною збільшення підліткової злочинності є, насамперед, порушення прав дітей і в сім'ї, і в соціумі. Реакцією на незадоволення основних потреб з боку самого підлітка може бути як девіантна поведінка (відхилення від загальноприйнятих норм поведінки – моральних і правових, включаючи антидисциплінарні, антисоціальні, делінквентні (протиправні) і адиктивні (аутоагресивні) вчинки), у тому числі, як форма протесту, так і відкрита агресія проти конкретних осіб. Підлітки, які відрізняються подібними формами поведінки, рано чи пізно потрапляють в поле зору правоохоронних органів.

Своєчасне виявлення несприятливих факторів у житті дитини дозволяє на ранніх етапах вживати превентивних заходів щодо можливих ризиків у майбутньому.

Профілактика негативних явищ може здійснюватися на рівні всього суспільства, окремого регіону, окремої соціальної групи, установи, організації, окремого індивіда. Профілактична робота на макрорівні реалізується у вигляді комплексних профілактичних програм, кампаній, масових заходів, координованої діяльності мережі установ та організацій (висвітлення проблем у ЗМІ, публічні акції, зміни в соціальній і державній політиці, спрямовані на формування громадської думки, й індивідуальних ціннісних установок). На мікрорівні профілактика здійснюється у вигляді спеціальних програм, заходів і окремих дій у межах установ, організацій та за місцем проживання (освітні й тренінгові програми, спеціалізовані втручання для груп ризику). Індивідуальний рівень профілактики передбачає роботу, яка проводиться фахівцями з окремими особами (індивідуальне консультування й психологічний супровід).

Слід зазначити, що окремі профілактичні заходи дозволяють вплинути на обмежену кількість чинників зазначеної проблеми, і здебільшого стануть ефективними лише у комплексі з іншими заходами. Тоді як розробка профілактичних програм передбачає дії у різних напрямках профілактики (превенції) та залучення фахівців різних спеціальностей, співпрацю установ та організацій.

Історично склалися кілька стратегій (загальних підходів) і моделей профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі:

1) *стратегія боротьби* (усунення негативного явища, проблеми, їх ризиків та наслідків). Проблеми та явища визнаються однозначно негативними та не припустимими, і профілактика спрямована на їх недопущення;

2) *стратегія нормалізації* (обмеження ризиків, негативного впливу проблеми чи явища). Негативне явище, проблема визначаються небажаними, але припустимими (принаймні частково за певних

обставин), і профілактика спрямовується на обмеження їх негативних наслідків.

Серед основних інструментів впливу на особистість неповнолітнього правопорушника у діяльності працівників Національної поліції України виділяють переконання, що передбачає умисний цілеспрямований вплив на свідомість, волю й почуття з метою формування стійких переконань та певних норм правослужняної поведінки. Переконання як метод виховання реалізується через низку таких прийомів, як пояснення, розкриття можливих наслідків діяльності чи бездіяльності, бесіда, диспут, звернення до почуттів та ін.

Важливо пам'ятати, що в роботі з неповнолітніми правопорушниками необхідно використовувати ті психолого-педагогічні методи і прийоми індивідуально-профілактичної роботи, які б оптимально відповідали їх індивідуальним особливостям, стимулювали бажання виправитись, сприяли вихованню та виправленню.

Отже, успішне проведення індивідуально-профілактичної роботи з попередження вчинення правопорушень неповнолітніми можливе за умови:

- максимального врахування вікових, гендерних особливостей психіки підлітків, стану здоров'я, індивідуальних інтересів, можливостей, перспектив тощо;

- створення системи диференційованих впливів соціального, педагогічного, психологічного, правового характеру.

- формування у неповнолітніх правопорушників бажання і потреби змінити свою поведінку, розвитку у них позитивних інтересів, уміння розумно організовувати і проводити дозвілля;

- чіткої взаємодії та узгодженості діяльності усіх суб'єктів профілактичної та виховної роботи, зусилля яких мають спрямовуватись на підвищення рівня правосвідомості неповнолітніх правопорушників, розвиток позитивних рис та інтересів, формування адекватного ставлення до себе та оточення.

Список бібліографічних посилань

1. Луценко Ю. А. Діти правопорушники: що робити? Київ : Шкільний світ, 2010. 128 с.
2. Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх : навч.-метод. посіб. Київ : ВиАН, 1996. 351 с.
3. Фіцула М. М., Парфанович І. І. Відхилення у поведінці неповнолітніх: шляхи їх попередження та подолання : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навч. кн. ; Богдан, 2008. 432 с.

Отримано 01.03.2018

